ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ В ПРОЦЕС ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ

Л.М. ОВСІЄНКО

Україна, м. Переяслав-Хмельницький

Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет

імені Григорія Сковороди

Основною метою вищої освіти є підготовка кваліфікованого педагога відповідного рівня та профілю, конкурентоздатного на ринку праці, компетентного, який вільно володіє професією та орієнтується в суміжних галузях діяльності, готового до постійного професійного росту, соціальної та професійної мобільності.

Одним із шляхів вирішення зазначеної проблеми є використання компетентнісного підходу до формування готовності майбутніх учителів удосконалювати професійний рівень, що є необхідною умовою і пріоритетним напрямом модернізації системи вищої педагогічної освіти.

В.Кремень підкреслює, що проблема підготовки компетентних фахівців, розвинутих особистостей на сьогодні є досить актуальною. Особливо це стосується тих країн, які з метою створення єдиного європейського простору вищої освіти реформують вищу школу, зокрема з використанням компетентнісного підходу [2, с. 3].

Компетентнісний підхід скеровує освіту на формування цілої низки компетентностей, якими мають оволодіти студенти під час навчання у вищому навчальному закладі. Він передбачає не просту передачу знань і вмінь від викладача до студента, а формування в майбутніх випускників професійної педагогічної компетентності.

Компетентнісний підхід переміщує акценти з процесу накопичення нормативно визначених знань, умінь і навичок у площину формування й розвитку в учнів здатності практично діяти і творчо застосовувати набуті знання та досвід у різних ситуаціях. Це вимагає від викладача змістити акценти у своїй навчально-виховній діяльності з інформаційної до організаційно-управлінської площини.

Отже, компетентнісний підхід є ефективним засобом підготовки студентів до застосування знань у практичній діяльності. Студент набуває низку ключових, загальногалузевих та предметних компетенцій, які визначають його успішну адаптацію в суспільстві.

У світовій освітній практиці поняття компетентності як цілі освіти стало в останні роки одним із центральних понять, а включення до завдань вищої освіти формування компетентностей пов'язано зі змінами методів, способів, форм, технологій навчальної діяльності – основними складовими модернізації освіти взагалі.

Проблеми компетентнісного підходу, педагогічної компетентності досліджували такі вчені, як Ю.Варданян, Ф.Гоноболін, Е.Зеєр, І.Зязюн, І.Колеснікова, Н.Кузьміна, М.Лук'янова, А.Маркова, Є.Рогов, В.Сластьонін, В.Сєріков та інші.

Аналіз сутності поняття «компетентність», характеристику її складових знаходимо в дослідженнях вітчизняних науковців – О.Локшиної, О.Пометун.

Вагомий внесок у розробку методичних підходів до впровадження компетентнісного підходу зробили В.Байденко, О.Бермус, Н Бібік, І.Гушлевська, І.Зимня, І.Єрмаков, О.Локшина, О.Овчарук, О. Пометун, О.Субетто, С.Трубачова, Л.Хоружа, А.Хуторський та ін.

Цю проблему досліджували психологи О.Асмолов, І.Бех, В.Давидов, І.Підласий, А.Петровський, В.Рибалка, В.Семиченко, В.Татенко та ін.

Компетентнісний підхід як основа ефективного навчання розглядається значною частиною зарубіжних дослідників, серед яких А.Бермус, Дж. Боуден, М.Лейтер, С.Маслач, Дж.Равен, Е.Тоффлер, Р.Уайт, Р.Хайгерті, Е.Шорт та інші.

Проблемі компетентнісного підходу в освіті присвячено низку дисертаційних досліджень (О.Шавальова, О.Ірба, Г.Лисенко, Н.Куркуленко, О.Шам'янов та ін.).

Проте питання впровадження компетентнісного підходу в систему вищої педагогічної освіти на сьогодні залишається недостатньо вивченим.

На сучасному етапі розвитку освіти вже не викликає сумніву твердження, що знання самі по собі, без навичок і вмінь їх використання, не можуть вирішити проблему підготовки людини до реальної діяльності. Відомо, що знання не передаються, а здобуваються у процесі особистісно-значущої діяльності. Самі знання, без певних навичок і вмінь їх використання, не можуть вирішити проблему освіти й підготовки студента до його майбутньої професійної діяльності.

Отже, метою освіти стають не просто знання й уміння, а певні якості особистості, формування ключових компетенцій (компетентностей), які повинні підготувати студентів до подальшої професійної діяльності. В основі нещодавно розробленого компетентнісного підходу лежить заміна системи обов'язкового формування знань, умінь, навичок і ставлень набором компетентностей (комплексом компетенцій), які формуватимуться у студентів на основі оновленого змісту і в процесі діяльності.

Упровадження ключових компетентностей у зміст освіти та здійснення відповідного моніторингу якості освіти в нашій країні відбувається поступово, супроводжується широким обговоренням серед фахівців і педагогічної громадськості та глибоким науково-дидактичним обґрунтуванням.

У вищій освіті перехід до компетентнісного підходу, за одностайною думкою науковців і практиків, означає переорієнтацію з процесу на результат освіти в діяльнісному вимірі, розгляд цього результату з огляду на потреби суспільства, забезпечення спроможності випускника ВНЗ новим запитам ринку праці, мати відповідний потенціал для практичного розв'язання життєвих проблем.

Компетентнісний підхід змінює мету й вектор змісту вищої освіти від передачі знань і вмінь предметного змісту до виховання (формування) майбутнього вчителя зі сформованими життєвими і професійними компетентностями. Цей підхід у всіх своїх значеннях і аспектах найбільш глибоко відображає основи процесу модернізації.

Компетентнісний підхід прямо пов'язаний з ідеєю всебічної підготовки і виховання індивіда не лише як висококваліфікованого спеціаліста, а і як особистості, члена колективу й соціуму, він є гуманітарним у своїй основі.

До особливостей компетентнісного підходу у вищій школі можна віднести: визначення компетенцій як кінцевого результату навчання та їх цілеспрямоване формування; перенесення акцентів із поінформованості суб'єктів навчання на їх уміння використовувати інформацію для вирішення практичних проблем; оцінювання рівня сформованості в студентів компетенцій як результату навчального процесу; студентоцентрована спрямованість навчання; націленість фахової підготовки на майбутнє працевлаштування випускників [1, с. 29].

Компетентнісний підхід передбачає формування професійних і особистісних якостей, організаторських здібностей, уміння приймати рішення і брати на себе відповідальність, володіння необхідними комунікативними якостями, здатності оцінювати соціальні процеси, визначати місце й роль у них своєї професійної діяльності, знаходити шляхи її вдосконалення.

Компетентнісний підхід у вищій професійній освіті передбачає навчання дією, суть якого полягає в тому, що студенти працюють над набуттям і розширенням самостійного досвіду рішення реальних завдань, вчаться і розвивають здібності адаптуватися до будь-якої незвичної ситуації і знаходити раціональні рішення.

Концептуальна сутність компетентнісного підходу полягає в озброєнні студентської молоді чітко визначеною системою професійних компетенцій, яка об'єктивується характером, рівнем і тенденціями розвитку економіки, науки, освіти,

культури – усіх сфер і видів життєдіяльності людини й суспільства; «у зверненні в освітньому процесі до людини, з опорою на антропологічні та аксіологічні засади її розвитку; у використанні специфіки особистісно-орієнтованого підходу на противагу знаннєво-орієнтованому підходу як умови модернізації вищої освіти [6, с. 122]».

Отже, проблема компетентнісного підходу у вищій освіті в Україні набула ґрунтовного розв'язання. За роки незалежності України в галузі освітнього законодавства було прийнято низку законів та урядових постанов, які стали підставою для розроблення та впровадження сучасного змісту освіти. У результаті узагальнення інформації про стан упровадження компетентнісного підходу в систему вищої освіти, зокрема на основі досліджень О.Чернишова, можна визначити низку проблем пов'язаних із цим питанням:

1. Державні стандарти вищої освіти підкреслюють пріоритетність формування компетентностей, але в змісті освітніх галузей компетентнісна ідея презентована не завжди системно та вкрай нерівномірно.

2. Широко презентована в нормативних документах компетентнісна ідея не набула наразі адекватного втілення в змісті підручників і навчально-методичних посібників для вищої школи. Більша частина сучасної навчальної літератури відповідає традиційній навчальній парадигмі; украй не вистачає підручників нового покоління, зокрема інтерактивних тощо.

3. Ідея компетентнісного підходу стала одним із наріжних каменів нової системи оцінювання. Необхідно врахувати цей аспект у розробці нової системи моніторингу якості освіти та за можливості адаптувати систему контролю й оцінювання навчальних досягнень студентів.

4. Об'єктивною проблемою впровадження компетентнісного підходу до навчання майбутніх педагогів є необхідність технологічної адаптації навчально-виховного процесу відповідно до нових вимог. Традиційними педагогічними технологіями неможливо продуктивно формувати компетентності студентів.

5. Психологічний чинник, здатність реагувати на зміни, гнучкість у прийнятті нових рішень, уміння подолати стереотипи мислення та дій – ще одна проблема впровадження компетентнісного підходу до навчання. Забезпечення готовності майбутнього вчителя до реалізації нових завдань в особистісному та професійному вимірі виступає обов'язковою умовою впровадження компетентнісного підходу до організації педагогічного процесу.

6. Складність взаємодії із соціальним середовищем, громадськими та культурними організаціями, родиною.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що компетентнісний підхід змінює мету і вектор змісту вищої освіти від передачі знань і вмінь предметного змісту до виховання (формування) майбутнього вчителя зі сформованими життєвими і професійними компетентностями. Але, на заваді ефективного впровадження компетентнісного підходу в процес навчання майбутніх учителів стоїть низка невирішених проблем, основними з яких є: створення нових програм, підручників, навчально-методичних посібників, упровадження нових педагогічних технологій тощо.

Література:

1. Заблоцька О.С. Компетентнісний підхід як освітня інновація : порівняльний аналіз [Електронний ресурс]. – Режим доступу : htpp://www.eprints.zu.edu.ua.

2. Кремень В.Г. Вступне слово президента АПН України / В.Г. Кремень // Реалізація європейського досвіду компетентнісного підходу у вищій школі України : матеріали методологічного семінару. – К. : Педагогічна думка, 2009. – С. 3–4.

3. Пометун О.І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті / О.І. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті. Світовий підхід на українські перспективи. – К. : Освіта, 2004. – 111 с.

4. Теслюк В.М. Компетентнісний підхід у вищій професійній освіті [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal /chem _biol/nvnau.

5. Чернишов О. Упровадження компетентнісного підходу / О. Чернишов // Освіта. – 2008. – № 4. – С. 5–7.

6. Шевченко Г.П. Концептуальна сутність компетентнісного підходу : європейський вимір // Реалізація європейського досвіду компетентнісного підходу у вищій школі України : матеріали методологічного семінару. – К. : Педагогічна думка, 2009. – С. 121–130.